

ВОНИ ЗМІНИЛИ ІСТОРІЮ

125 вихідців із
Південної Бессарабії

THEY CHANGE THE HISTORY

125 natives of the
Southern Bessarabia

Авереску
Авраамов
Агбунов
Агура
Аллі-Кутаров
Алістар
Аранов
Берков
Бабов
Бедеру
Балли
Баракчі
Бішу
Бобеску
Божилів
Бойченко
Ботшанський
Боцу
Бродський
Буков
Бур'яненко
Бурлаченко
Вільдерман
Васильон
Вейтояну
Відмер
Видбора
Вульє
Гейцельман
Гладков
Гохберг
Граков
Гроку
Громов
Грусє
Гутенмахер
Дімов
Дейч
Доватур
Дуницький
Срмаиський
Ждаха
Зарзар
Згуров
Іванов-Мумжієв
Кварналі
Каптаренко
Карачобану
Каролік
Кемулл
Кіусє
Кіскіп
Кісов
Ковальджи
Коган
Кожокару
Колесниченко
Колєв
Кортащі
Лерензон
Лунгу
Лур'є
Малінов
Малкіп
Мельников
Мещернок
Міндру
Мілонас

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ
РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ „ІОН КРЯНГЕ”

ВОНИ ЗМІНИЛИ ІСТОРІЮ

**(125 вихідців
із Південної Бессарабії)**

Енциклопедичний словник

**(виконаний у рамках реалізації Міждержавного
науково-дослідного проекту
„Україна-Молдова: спільна історична пам’ять,
уроки та перспективи”)**

Ізмаїл – Кишинев – 2019

УДК 929(477.74+478)(031)

В 73

Вони змінили історію (125 вихідців із Південної Бессарабії).
Енциклопедичний словник. Наукове видання виконане в рамках реалізації міждержавного науково-дослідного проекту „Україна-Молдова: спільна історична пам'ять, уроки та перспективи” // Під ред.: Л. Циганенко, С. Мустяце. – Ізмаїл– Кишиневу, 2019. – 280 с.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Ізмаїльського державного гуманітарного університету
(протокол № 4 від 27 листопада 2018 р.)*

Науково-редакційна група:

ЦИГАНЕНКО Лілія, доктор історичних наук, професор, Ізмаїльський державний гуманітарний університет;

МУСТЯЦЕ Сержію, доктор історичних наук, професор, Державний педагогічний університет „Іон Крянге”, м. Кишиневу;

ОЛЕЙНІКОВА Галина, кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської мови та перекладу ІДГУ;

ТОПЧІЙ Лариса, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури ІДГУ.

У виданні на підставі архівних документів, довідкової літератури, відкритих ресурсів Інтернету представлено інформацію щодо відомих особистостей (учених, політиків, військових, громадських діячів, представників культури та мистецтва тощо), які народилися в Південній Бессарабії та здійснили значний вплив на історичний розвиток своїх держав, регіонів і континентів. У роботі над виданням взяли участь учені та краєзнавці України, Молдови, Болгарії. Книга розрахована на вчених, викладачів і студентів закладів освіти, учителів та учнів загальноосвітніх шкіл, краєзнавців, всіх, кого цікавить історія своєї малої Батьківщини.

ISBN 978-617-7645-71-8

© Ізмаїльський державний гуманітарний університет, 2019

© Державний педагогічний університет „Іон Крянге”, 2019

© Автори, 2019

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
MINISTRY OF EDUCATION, CULTURE AND RESEARCH
OF THE REPUBLIC MOLDOVA
IZMAIL STATE UNIVERSITY OF HUMANITIES
“ION CREANGA” STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY, CHISINAU

THEY CHANGED THE HISTORY

**(125 natives
of the Southern Bessarabia)**

Encyclopedic dictionary

**(carried out within the framework of the
intergovernmental research project
“Ukraine-Moldova: Common Historical Memory,
Lessons and Perspectives”)**

Izmail – Chisinau – 2019

УДК 929(477.74+478)(031)
T 73

They changed the history (125 natives of the Southern Bessarabia). Encyclopedic Dictionary. Scientific publication done in the framework of the interstate research project “Ukraine-Moldova: Common Historical Memory, Lessons and Perspectives” // Ed. by L. Tsyganenko, S. Musteata. – Izmail – Chisinau, 2019. – 280 p.

*Recommended for the publication by the Academic Council of
Izmail State University of Humanities
(protocol No. 4 of November 27, 2018)*

On the basis of archival documents, reference books, Internet resources, the information about the famous personalities (scientists, politicians, military men, public figures, representatives of culture and art, etc.) who were born in the Southern Bessarabia and made a significant impact on the historical development of their states, regions and continents, is presented in this edition. Scientists and ethnographers from Ukraine, Moldova and Bulgaria took part in the work on the publication. The book is designed for scientists, teachers and students of educational institutions, teachers and students of secondary schools, local historians, everyone who is interested in the history of their small Motherland.

Scientific and editorial team:

TSYGANENKO Lilia, Doctor of Historical Sciences, Professor, Izmail State University of Humanities;

MUSTEATA Sergiu, Doctor of Historical Sciences, Professor, "Ion Creanga" Pedagogical State University;

OLENIKOVA Galyna, PhD in Philological sciences, Associate Professor of the English Language and Translation Department, Izmail State University of Humanities;

TOPCHIIY Larysa, PhD in Philological sciences, Associate Professor of the Ukrainian Language and Literature Department, Izmail State University of Humanities.

ISBN 978-617-7645-71-8

© Izmail State University of Humanities, 2019

© “Ion Creanga” Pedagogical State University, Chisinau, 2019

© Authors, 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	<i>С. Мустяце, Л. Циганенко</i>	11
АВЕРЕСКУ, А.,	<i>Ю. Колесник</i>	22
АВРААМОВ, І.,	<i>Н. Гончарова</i>	24
АГБУНОВ, М.,	<i>Л. Чорна</i>	26
АГУРА, Г.,	<i>К. Калчев</i>	28
АГУРА, Д.,	<i>К. Калчев</i>	30
АГУРА, О.,	<i>Т. Лесіна</i>	32
АЛДЯ-КУТАРОВ, К.,	<i>Ю. Колесник</i>	34
АЛІСТАР, О.,	<i>Ю. Колесник</i>	36
АЛМЕНДИНГЕР, П.,	<i>Ю. Колесник</i>	38
АРАНОВ, Ш.,	<i>Г. Олейнікова</i>	40
БАБАК М.,	<i>Л. Циганенко</i>	42
БАБОВ, Д.,	<i>В. Березовська</i>	44
БАЛАН, М.,	<i>С. Майданевич</i>	46
БАРАКЧІ, П.,	<i>І. Татаринов</i>	48
БЕДЕРЕУ, Е.,	<i>Ю. Колесник</i>	50
БЄРКОВ, П.,	<i>Н. Кольцун</i>	52
БІЄШУ, М.,	<i>С. Щетиніна</i>	54
БОБЕСКУ, К.,	<i>А. Дізанова</i>	56
БОЖИЛОВ, Г.,	<i>К. Калчев</i>	58
БОЙЧЕНКО, М.,	<i>Л. Циганенко</i>	60
БОТОШАНСЬКИЙ, Я.,	<i>С. Майданевич</i>	62
БОЦУ, П.,	<i>В. Урсу</i>	64
БРОДСЬКИЙ, Д.,	<i>С. Майданевич</i>	66
БУКОВ, Е.,	<i>В. Урсу</i>	68
БУР'ЯНЕНКО, М.,	<i>В. Березовська</i>	70
БУРЛАК-ВОЛКАНОВ, П.,	<i>Н. Морошан</i>	72
БУРЛАЧЕНКО, С.,	<i>В. Дроздов</i>	74
ВАСИЛЮК, М.,	<i>Н. Гончарова</i>	76
ВАСЬКОВСЬКИЙ, Є.,	<i>І. Татаринов</i>	78
ВЕЙТОЯНУ, А.,	<i>Ю. Колесник, Л. Норок</i>	80
ВИДОБОРА, В.,	<i>Л. Циганенко</i>	82
ВІДМЕР, А.,	<i>І. Огнєв</i>	84
ВІЛЬДЕРМАН, А.,	<i>А. Дізанова</i>	86
ВУЛЬПЕ, І.,	<i>Г. Олейнікова</i>	88
ГАЙДАЙ, П.,	<i>Р. Шшикіна</i>	90
ГЕЙНЦЕЛЬМАН, А.,	<i>Л. Дзіковська</i>	92
ГЕОРГИЄВ, С.,	<i>С. Мустяце</i>	94
ГІНЗБУРГ, Л.,	<i>А. Дізанова</i>	96
ГЛАДКОВ, Й.,	<i>Р. Шшикіна</i>	98
ГОХБЕРГ, І.,	<i>І. Ксенофонтов</i>	100
ГРЕКОВ, Д.,	<i>І. Ксенофонтов</i>	102
ГРЕКУ, М.,	<i>І. Ксенофонтов</i>	104
ГРОМОВ, О.,	<i>Н. Кічук</i>	106

АВЕРЕСКУ, Александру

*(09.03.1859, Бабеле (Озерне), Ізмаїльський повіт,
Об'єднане князівство Молдови і Волощини –
03.10.1938, Бухарест, Королівство Румунія)*
**перший маршал Румунії, політик,
прем'єр-міністр, сенатор**

AVERESCU, Alexandru

*(09.03.1859, Babele(Ozerne), Izm ail county,
The united principalities of Moldova and Walachia –
03.10.1938, Bucharest, Kingdom of Romania)*
**the first Marshal of Romania, politician,
Prime-Minister, senator**

Навчався в Ізмаїльській семінарії, однак через рік переїхав до Бухаресту, де вступив у школу ремесел і мистецтв. У 18-річному віці записався добровольцем у жандармерію, брав участь у війні за незалежність Румунії (1877-1878). Навчання продовжив у Дивізійній школі при монастирі Дялу (1881), пізніше – у вищій військовій академії (Турін (Італія), 1886). Зробив блискучу військову кар'єру: солдат (1876), полковник (1881), генерал і військовий міністр (1907), начальник генерального штабу (1911), маршал (1930). З 1911-1913 рр. – генерал армії, (призначений королем Фердинандом I очоливши 2-ий армійський корпус, виграв битву при Мерешті та Ойтуз. У 1918р. заснував партію „Народна ліга” (1918), яка згодом перетворилася в Народну партію (1920). Був на посаді прем'єр-міністра (1918, 1920-21, 1926-27), прийняв першу делегацію бессарабців на чолі з І. Інкулець, Д. Чугуряну. З 1919 по 1938 рр. обіймав різні міністерські посади. Почесний член Румунської академії (1923), директор видання „România militară” („Військова Румунія”). Нагороди – ордени: „Steaua României”(„Зірка Румунії”), „Coroana României” („Корона Румунії”), медалі: „Bene Merenti”, „Crucea Trecerii Dunării” тощо.

Бібліографія: Predescu, Lucian. *Enciclopedia României. Cugetarea*. – București, 1999; Александру Авереску – <https://uk.wikipedia.org>

Юріє Колесник
(Республіка Молдова)

Studied at Izmil seminary, however in a year he moved to Bucharest where he entered school of crafts and arts. At the age of 18 he volunteered to the gendarmerie and took part in the war for independence of Romania (1877-1878). He continued his education at Divisional school at Dyalu monastery (1881), higher military academy (Turin (Italy), 1886). A. Averescu made a brilliant military career: as a soldier (1876), Colonel (1881), General and Military Minister (1907), Head of general staff (1911), Marshal (1930). In 1911-1913 as General of the army (appointed by the king Ferdinand I) he led the 2nd army corps, that won the battle of Mărăști and Oituz. In 1918 he founded the party “Folk league” (1918) that shortly turned into Folk party (1920). A. Averescu was a Prime-Minister (1918, 1920-21, 1926-27), he accepted the first delegation of Bessarabian people headed by I. Inkulets, D. Chuguryanu. From 1919 to 1938 he held different ministerial positions. He was an honorary member of Romanian Academy (1923), head of the edition “România militară” (“*Military Romania*”). The rewards – orders: “Steaua Românei” (“*The Star of Romania*”), “Coroana României” (“*The Crown of Romania*”), medals: “Bene Merenti”, “Crucea Trecerii Dunării” etc.

Bibliography: Predescu, Lucian. *Enciclopedia României. Cugetarea*. – București, 1999; Aleksandru Averescu – <https://uk.wikipedia.org>

Iurie Colesnic (Republic of Moldova)
Translated by Olga Shykyrynska
(Ukraine)

БІЄШУ, Марія Лук'янівна
*(03.08.1935, Волинтир, повіт Четатя Албе,
Королівство Румунія – 16.05.2012, Кишиневу,
Республіка Молдова)*
опера співачка

BIYESHU, Mariia Lukianivna
*(08.03.1935, Volyntyr, county of Cetatea Albe,
Kingdom of Romania – 16.05.2012, Chisinau,
Republic of Moldova)*
operasinger

Народилась в селянській родині. Після закінчення сільськогосподарського технікуму в 1958-1960 рр. виступала з молдавським оркестром народних інструментів „Флуераш”. 1955-1961 рр. – навчання в Кишинівській державній консерваторії по класу педагога С. Зариф'ян. Дебютувала навесні 1962 р. в опері „Тоска” Джакомо Пуччіні (Молдавський державний театр опери та балету, 1965-1967 – стажування в театрі „Ла Скала” (Мілан). Лауреат Міжнародного конкурсу імені П. І. Чайковського (1966). У 1967 р. отримала титул „Найкраща Чіо-Чіо-сан світу” (Міжнародний вокальний конкурс в Японії). Засновник та майже 30-ть років – керівник Спілки музичних діячів Молдавії. Професор Кишинівської консерваторії, академік Академії наук Республіки Молдова. Сім кіно- й телефільмів за її участі. Заслужена (1964) та народна (1967) артистка Молдавської РСР. Народна артистка СРСР (1970). Народна артистка Республіки Башкортостан (1994). Герой Соціалістичної Праці (1990). Лауреат премій: Молдавської РСР (1968), Державної СРСР (1974), Ленінської (1982). Нагороджена багатьма державними орденами і медалями.

Бібліографія: Біешу Мрія [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kino-teatr.ru/teatr/activist/m/87817/bio/>; Біешу Марія [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Марія_Біешу; Биография. Мария Биешу [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.peoples.ru/art/theatre/opera/soprano/maria_bieshu/

Світлана Щетиніна (Україна)

After graduating from an agricultural college in 1958-1960 Maria Biyeshu was performing with the Moldavian Orchestra of Folk Instruments "Fluerash". In 1955-1961, she studied at the Chisinau State Conservatory. She made her debut in 1962 in the Opera "Tosca" by Giacomo Puccini (Moldovan state Opera and ballet theatre). In 1965-1967 Maria Biyeshu had the internship at La Scala theatre (Milan). In 1966, she became a Maria Biyeshu Laureate of the International competition named after P. I. Tchaikovsky. In 1967, she was awarded the title "The Best CIO-CIO-San in the world" (as the winner of the international vocal competition in Japan). She had been the founder and the head of the Union of musicians of Moldova for about 30 years. She was a professor of the Chisinau Conservatory, and the academician of the Academy of Sciences of the Republic of Moldova. Maria Biyeshu took part in seven TV and cinema films. She has the titles of Honored (1964) and People's (1967) artist of the Moldavian SSR and People's artist of the USSR (1970), People's artist of the Republic of Bashkortostan (1994). She was awarded as the Hero of Socialist Labor (1990). Maria Biyeshu is known as the Laureate winner of the Moldavian SSR (1968), of the State Prize of the USSR (1974), of the Lenin award (1982). She was given many state orders and medals.

Bibliography: Biyeshu Maria. Access Mode: <http://www.kino-teatr.ru/teatr/activist/m/87817/bio/>; Biyeshu Maria [Electronic resource]. https://uk.wikipedia.org/wiki/Maria_Biyeshu; Biohraftya. Maria Biyeshu [Electronic resource]. www.peoples.ru/art/theatre/opera/soprano/maria_bieshu/

Svitlana Shchetynina (Ukraine)

Translated by Olena Chetverikova (Ukraine)

ГОХБЕРГ, Израїль Цудикович

*(23.08.1928, Тарутине, Королівство Румунія –
12.10.2009, Раанана, Ізраїль)*

**математик, доктор фізико-математичних наук, професор,
член-кореспондент АН Молдови**

GOHBERG, Izrail Tsudykovych

*(23.08.1928, Tarutyne, Kingdom of Romania –
12.10.2009, Ra'anana, Israel)*

**mathematician, Doctor of Physical
and Mathematical sciences, Professor, corresponding member
of the Academy of Sciences of Moldova**

Народився в єврейській родині (батько – бухгалтер, мати – акушерка). Закінчив гімназію (Орхей), фізико-математичний факультет (Кишинівський університет, 1951). Професійна діяльність: викладач, старший викладач кафедри фізики та математики Сорокського вчительського інституту (1951-1953); доцент, завідувач кафедри математики (1953-1959) Бельцького педагогічного інституту; старший науковий співробітник Інституту фізики та математики (1959-1964); завідувач відділу математичного аналізу (1961-1964); завідувач сектору функціонального аналізу та наближених методів (1964-1973) Інституту математики АН Молдавської РСР. Доктор фізико-математичних наук (1965), професор (1967), член-кореспондент АН Молдавської РСР (1970). Почесний доктор (Doctor Honoris Causa) багатьох університетів міст, як-от: Дармштадт (Німеччина, 1997), Відень (Австрія, 2001), Тімішоара (Румунія, 2002) тощо. Засновник наукової школи в галузі функціонального аналізу в Молдові. Опублікував біля 500 наукових праць, зокрема 26 монографій. Після переїзду до Ізраїлю працював у Департаменті математики університету в Тель-Авіві. Підготував понад 40 кандидатів та докторів фізико-математичних наук. Нагороджений преміями Ротшильда та Ганса Шнайдера (1993).

Бібліографія: *Tretter, Chr. In Memoriam Israel Gohberg (23.8.1928 – 12.10.2009) // Integral Equations and Operator Theory, 65 (2009), p. 305-306; Dragnev, D.; Manolache, C.; Xenofontov, I. V. Republica Moldova – 25 de ani. Repere istorice. Istoria științei. Chișinău, Tipografia Centrală, 2016, p. 129.*

Ion Xenofontov (Republica Moldova)

Izrail Gohberg was born in a Jewish family (his father was an accountant and his mother was a midwife). Gohberg graduated from the gymnasium (Orhei) and then from the Faculty of Physics and Mathematics at Chisinau University, Chisinau, in 1951. He led an exceptionally productive career in the mathematical sciences, working throughout his professional life in the such capacities as: Lecturer and Senior Lecturer of the Department of Physics and Mathematics of the Soroca Teachers' Institute (1951-1953); Associate Professor, and Head of the Department of Mathematics at the Bălți Teachers' Training Institute (1953-1959); Senior Researcher of the Institute of Physics and Mathematics (1959-1964); Head of the Department of Mathematical Analysis (1961-1964); and Head of the Sector of Functional Analysis and Approximate Methods of the Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Moldavian Soviet Socialist Republic (1964-1973). Throughout his career, Gohberg was successively awarded the titles of Doctor of Physical and Mathematical Sciences (1965), Professor (1967), Corresponding Member of the Academy of Sciences of the Moldavian Soviet Socialist Republic (1970), and Honorary Doctor of a number of European university cities, including Darmstadt (1997), Vienna (2001), Timisoara (2002), among others. He would go on to found the Scientific School of Functional Analysis in Moldova, further publishing roughly 500 scientific works throughout his career, including 26 monographs. After moving to Israel, he worked at the Department of Mathematics at the University of Tel Aviv. He trained more than 40 candidates and doctors in the physical and mathematical sciences. He was awarded by Rothschild and Hans Schneider Awards in 1993 and 1986.

Bibliography: *Tretter, Chr. In Memoriam Israel Gohberg (23.8.1928 - 12.10.2009) // Integral Equations and Operator Theory, 65 (2009), p. 305-306; Dragnev, D.; Manolache, C.; Xenofontov, I. V. Republica Moldova – 25 de ani. Repere istorice. History story. Chișinău, Tipografia Centrală, 2016, p. 129*

Ion Xenofontov (Republic of Moldova)

Translated by Sergiu Musteata (R. Moldova)

